

Investeren is een hele kunst

Het zindert op de kunstmarkt. Het ene na het andere kunstwerk wordt voor een recordprijs geveild. Maar kun je hier als particulier ook van profiteren? De ins en outs van investeren in kunst.

TEKST CAREL GROL
EN LAURA WALBURG

Het is hoe dan ook een kolossaal bedrag: \$ 12,17 mrd. Het is ongeveer wat DSM waard is op de beurs, evenveel als de schuld die Ethiopië heeft uitstaan bij buitenlandse partijen, of de kwartaalomzet van Maersk, 's wereld grootste containerbedrijf. En het is wat er vorig jaar aan kunst is geveild bij Sotheby's en Christie's. Een record.

Oorzaak is de mondialisering. Wereldwijd zijn er steeds meer extreem rijken. Kopers uit Azië, het Midden-Oosten en Rusland zijn cruciaal voor de goede marktomstandigheden. Vooral de opkomst van China sinds 2010, kan niemand negeren. Daarbij zijn er nieuwe multimiljardairs voor wie de aankoop van een groot werk een persoonlijk avontuur is. Een manier om maatschappelijk op te klimmen en ook een duidelijke belegging. Dat concludeert het Franse bedrijf Artprice, dat de wereldwijde kunstprijzen in kaart brengt in zijn jaarverslag.

En dit jaar is de kunstmarkt minstens zo hot als in 2013. 'De kunstmarkt is gretig', aldus Thierry Ehrmann, oprichter en directeur van Artprice begin augustus tegen persbureau AFP. 'Van 500.000 kunstverzamelaars vlak na de oorlog,

De prijs van zo'n oude meester zal niet snel in korte tijd over de kop gaan. Bij hedendaagse kunst is dat anders

SUCCESSVOL BELEGGEN IN KUNST

Een mooi schilderij aan de muur en er ook nog eens rijk mee worden. Dat is het idee van beleggen in kunst. En wie kijkt naar de rendementen die kunst de afgelopen jaren behaalde, heeft geen ongelijk.

Naast de topprijzen die er de afgelopen jaren werden neergelegd voor bepaalde stukken, deed kunst het ook goed. Onderzoekers Ernst Bos en Aris Gaaff van de Wageningen Universiteit onderzochten de gegevens van 2900 veilinghuizen en trokken een aantal conclusies.

Werken van succesvolle kunstenaars hebben een duidelijke en herkenbare stijl. Prijzen voor deze werken hebben vaak een langzame start, daarna neemt de hoogte van de prijzen toe. Daarop volgt een prijsstabilisatie of zelfs een daling. Werk van een gevestigd kunstenaar heeft minder kans om in waarde te dalen, maar voor grote winsten moet je het niet doen.

Waar je de kunst koopt, is zeker van invloed op het rendement. De kans dat op een vei-

ling aangekochte kunst ooit voor een hoger bedrag wordt doorverkocht, is 2,5 keer groter dan bij kunst die op art-fairs of in galleries is gekocht. Grote winsten, en dus ook grote verliezen doen zich voor als het kunstwerk binnen vijftig jaar wordt doorverkocht.

Dus als je flinke winsten wil maken, moet je de kunst kopen op een veiling en een kunstwerk kopen van een al succesvolle artiest van wie de prijzen voor zijn werk flink in de lift zitten. Het werk moet zich duidelijk onderscheiden en het helpt als de kunstenaar nog leeft en nieuwe werken maakt.

zijn we gegroeid naar op dit moment wereldwijd zeventig miljoen "kunstconsumenten", dus kunstliefhebbers en verzamelaars.'

En die houden vooral van naoorlogse en hedendaagse kunst. De veilingzaal van Christie's in New York zat op een avond in mei afgeladen vol toen er werken van gerenommeerde kunstenaars als Francis Bacon en Jeff Koons onder de hamer kwamen.

Black Fire I, een werk van de controversiële Amerikaan Barnett Newman, was het duurste object: \$ 84,5 mln werd betaald voor het doek uit 1960, dat bestaat uit een zwart en een wit vlak. De koper bleef anoniem, maar het vorige record voor een werk van Newman stond op \$ 43,8 mln.

Ook Warhol verraste tijdens die veiling. *Race Riot* uit 1963 werd verkocht voor \$ 62 mln. In 1992 was het de montage van de rassenrellen in Birmingham voor het laatst geveild bij Christie's: toen voor \$ 627.000. En *White Marilyn*, een door Warhol bewerkte foto van Marilyn Monroe, werd verkocht voor \$ 41 mln. Op voorhand werd rekening gehouden met een verkoopprijs van tussen de \$ 12 mln en \$ 18 mln.

Duizelingwekkende prijzen dus, in het hogere segment van de kunstmarkt. Maar hoe komt dat? Naast mondialisering en de opmars van de nouveau riche in China, is ook het beleid van de centra-

le banken een oorzaak. En dan vooral de reactie van de Federal Reserve, ECB en al de andere centrale banken, op de crisis.

Want waar een exacte een-op-een correlatie tussen beurs en kunstprijs ontbreekt, is er wel degelijk een verband tussen die twee. Volgens Tefaf piekte de wereldwijde kunstmarkt in 2007, met een omzet van € 48 mrd. In 2009 was er – net als op de financiële markten – een rigoureuze terugval: er werd voor € 28,3 mrd aan kunst verkocht, een daling van ruim 40 procent. Bij verschillende veilinghuizen vielen ontslagen, ook in Nederland.

In 2013 was de kunstmarkt weer vrijwel op precrisisniveau. Wereldwijd werd er toen voor € 47,4 mrd aan kunst verkocht. En bij Sotheby's en Christie's, de Real Madrid en Barcelona van de kunstwereld waar iedereen naar kijkt en waar de duurste werken worden geveild, is de crisis dus alweer gepasseerd.

Wat wel een overblijfsel is van de crisis, zijn de lage rentes. Omdat obligaties weinig opleveren, gaan beleggers in hun jacht op rendement op zoek naar de risicovollere beleggingscategorieën: van aandelen tot huizen in Londen – en dus ook kunst, getuige de \$ 41 mln voor *White Marilyn*.

Maar in hoeverre is het een bubbel? 'Hoe nieuwer de kunst, hoe speculatiever die als belegging is', concludeerde Ernst Bos van het Wageningen University &

De prijs van zo'n oude meester zal niet in korte tijd over de kop gaan. Bij hedendaagse kunst is dat anders

HOE WORD JE EEN KUNSTVERZAMELAAR?

FD-kunstjournalist Hilda Bouma geeft je tips bij het aanleggen van je verzameling

Een verzameling aanleggen hoeft in principe niet veel geld te kosten, maar tijd kost het altijd. Tijd die nodig is om te weten wat er te koop is en om te weten wat je mooi vindt. Wie interesse heeft in oudere kunst, kan veel informatie vinden over de achtergrond en de waarde van de kunst. Een collectie hedendaagse kunst aanleggen, is veel lastiger. Het is spannender, omdat je de talenten van de toekomst zelf kunt ontdekken. Maar het risico op een miskoop is ook groter.

Loop sowieso de belangrijkste kunstbeurzen af, om te beginnen in Nederland. Er zijn gemiddelde beurzen waar oude en nieuwe kunst te koop is, zoals de PAN, en gespecialiseerde beurzen voor hedendaagse kunst (Art Rotterdam bijvoorbeeld) en fotografie (Unseen). De Affordable Art Fair en de beurs Start Buying Art zijn speciaal in het leven geroepen voor de eerste, onzekere aanschaf.

Maak ook regelmatig een rondje langs galeries. Zorg dat je op de mailinglijst komt van de galeries die het interessantste aanbod hebben. Sommige galeries, zoals

Ron Mandos in Amsterdam, selecteren ieder jaar de beste eindexamenkandidaten van de Nederlandse academies.

Kunst in oplage is doorgaans goedkoper dan unica. Daarom is het verzamelen van foto's ook zo populair. De website Welikeart biedt betaalbare kunst van bekende Nederlandse kunstenaars. Zo'n aanschaf kan het startsein zijn om een van hen te gaan volgen.

Wie zijn verzameling direct een slinger wil geven, kan een speciale cursus volgen voor beginnende verzamelaars, zoals die van My First Art Collection in Den Haag en Amsterdam, of van De Ridder in Maastricht. Door samen naar galeries en instellingen te gaan, leer je snel veel over je eigen voorkeuren.

Een bron die nog niet genoemd is, is het museum. Museumbudgetten zijn zodanig dat ze niet voorop kunnen lopen in de aanschaf van kunst, maar musea hebben nog wel een signaleringsfunctie. Het loont om museumagenda's in de gaten te houden. Het werk van jonge kunstenaars die een solo krijgen, stijgt doorgaans snel in waarde.

Research Centre in 2011, toen hij onderzoek deed naar het rendement van kunst. Van de oude meesters is alles vastgelegd. Op basis van vorige verkopen kunnen taxaties worden gemaakt van de opbrengst bij een veiling. De prijs van zo'n oude meester zal niet in korte tijd over de kop gaan. Bij hedendaagse kunst is dat anders. In 2008 daalde de prijs voor moderne kunst gemiddeld met ruim een kwart. Op de piek van de crisis bleven zelfs werken van Damian Hirst en Roy Lichtenstein onverkocht, omdat kunstkopers die toen als te duur beschouwden.

Volgens de Amerikaanse hedgefondsmanager Jim Chanos van Kynikos Associates is kunst wel een zeepbel die kan barsten. Juist dat veel werken van levende kunstenaars als Hirst en Koons nu recordprijzen opbrengen is riskant, zegt Chanos. Want het aantal schilderijen van Van Gogh staat vast – afgezien van een zeer sporadische vondst van een onbekend werk dat ergens opduikt op een stoffige Franse rommelmarkt. Maar Koons kan zo nog een exemplaar van *Balloon Dog (Orange)* maken, die vorig jaar nog voor \$ 58,4 mln werd verkocht.

Wie, verblind door de mooie rendementen, zelf denkt een flinke slag te kunnen slaan door te investeren in kunst, kan bedrogen uitkomen. In de eerste plaats omdat de transactiekosten bij kunst een stuk hoger liggen dan bijvoor-

MEER WETEN?

- ▶ Affordable Art Fair affordableartfair.com
- ▶ PAN pan.nl
- ▶ Art Rotterdam artrotterdam.com
- ▶ Start Buying Art startbuyingart.tumblr.com
- ▶ Unseen unseenamsterdam.com
- ▶ Ron Mandos ronmandos.nl
- ▶ We Like Art welikeart.nl
- ▶ My first art collection myfirstartcollection.com
- ▶ De Ridder theridder.com

TIPS BIJ HET KOPEN

Tips bij het kopen van kunst van Sebastiaan van Kuijk, directeur van de Affordable Art Fair

beeld bij aandelen. Wie een kunstwerk koopt bij een veiling, betaalt een commissie die kan oplopen tot 30 procent. Bij een galerie kan dat wel 50 procent zijn. Wie het kunstwerk vervolgens weer via een veiling wil verkopen, betaalt dan een verkoopcommissie die vaak rond de 10 procent zit.

Als je even snel rekent en je koopt een kunstwerk van € 10.000 op een veiling, dan betaal je daar nog eens € 3000 aan commissie bij. Om quitte te draaien voor hetzelfde schilderij moet je het dan voor ruim € 14.000 verkopen. Je hebt dus een waardevermindering van 40 procent nodig, alleen al om uit de kosten te zijn. Ook is kunst een stuk minder liquide dan aandelen. Een kunstwerk kan een bepaald bedrag waard zijn, maar als er niemand is die het wil kopen, blijf je ermee zitten. Koop daarom alleen maar kunst met geld dat je niet nodig hebt.

Daarom praat Johan Bosch van Rosenthal van Art Consult, die mensen begeleidt op het gebied van kunst aankopen, niet van investeren in kunst, maar liever over verstandig kunst kopen. Zijn eerste advies is om altijd iets te kopen wat je mooi vindt. Daarnaast zijn er wel een paar handreikingen om niet helemaal financieel de boot in te gaan. Bijvoorbeeld door je goed te informeren wat normale prijzen zijn voor vergelijkbare kunstwerken. Dat kun je doen door veel naar galleries en veilingen te gaan.

TIP 1 Vraag je altijd de volgende drie dingen af: doet het iets met me, kan ik het kwijt en tot slot: kan ik het betalen? Als je dan een kunstwerk ziet dat je wilt hebben, laat je dan niet gek maken om het meteen te kopen. Neem een optie op het werk en denk erover na. Als je het daarna nog steeds wilt hebben, ga dan terug en koop het.

TIP 2 Zie je een kunstwerk dat je per se wilt hebben maar je hebt er nu de cash niet voor, vraag dan of gespreid betalen tot de mogelijkheden behoort. Het wordt steeds normaler om bij galleries in termijnen te betalen. Je kunt een kunstwerk dan rentevrij in 24 of 36 termijnen afbetalen.

TIP 3 Ga op zoek naar jong talent. Kunst van jonge kunstenaars is een stuk goedkoper dan werk van een gevestigd artiest, en als ze doorbreken heb je kans op een flinke waardevermindering. Vraag bij de galerie waarom ze met dat talent zijn gaan werken. Een goede manier om opkomend talent te spotten, is door zelf naar de afstudeerexposities van de kunstacademies te gaan.

TIP 4 Het vergt wat lef, en niet alle galleries staan ervoor open, maar je kunt altijd proberen te onderhandelen. De marge die een galerie maakt op een kunstwerk ligt vaak tussen de 30 en 50 procent. Dus er zou zomaar iets van de prijs af kunnen.

Ook is het slim om even te kijken hoe uniek het werk is. Koop je een zeefdruk, informeer dan in welke oplage het werk is gemaakt. En kijk naar de conditie van het kunstwerk. Belangrijk is de echtheid van het werk. Je kunt de hoge transactiekosten natuurlijk proberen te omzeilen door kunst te kopen via Marktplaats, maar dan heb je weinig zekerheid over de herkomst. De meeste goede galleries en veilinghuizen hebben een beleid dat je je geld terugkrijgt als het werk dat je hebt gekocht nep blijkt.

Kijk ook goed naar de markt van het kunstwerk. Iedereen over de hele wereld heeft gehoord van Andy Warhol en Damien Hirst, maar de kans dat de Fransen warmlopen voor een Corneille of dat een Chinees is geïnteresseerd in een Erwin Olaf, is erg klein. Er zijn zelfs schilders die lokaal heel bekend zijn, maar buiten hun streek kent niemand ze.

Daarbij is kunst erg aan mode onderhevig. De laatste jaren zijn hedendaagse kunst, fotografie en videokunst erg in prijs gestegen. Maar heb je eind jaren tachtig een fortuin neergelegd voor een romantisch landschap, dan is de kans klein dat je dat geld nog terugverdiend.

Prijzdalingen hebben ook een positieve kant. Je kunt een buitenkansje tegenkomen. De prijzen voor zilver zijn de laatste jaren flink gedaald, en ook antieke kasten kosten nauwelijks nog iets.

RECORD-PRIJZEN

Voor deze werken werden dit jaar op veilingen topbedragen neergelegd.

BLACK FIRE I
1960
BARNETT NEWMAN
\$ 84,5 mln

RACE RIOT
1963
ANDY WARHOL
\$ 62 mln

WHITE MARILYN
1962
ANDY WARHOL
\$ 41 mln